

Dokumentansvarig

Välfärd och folkhälsa

Åsa Stålhane och Sofia Eriksson

Avser

Processområde: Bedriva regional utveckling

Beslutad av

Regionstyrelsen den 19 oktober 2021, § 223/21

Giltig från

2021-10-19

Dokumentnummer

RS-LED21-0812-2

Dokumentkategori

Huvuddokument (styrande dokument)

Barnets rätt som närstående - Riktlinje för Region Sörmlands ansvar utifrån Hälso- och sjukvårdslagen om barnets rättigheter som närstående i patientnära verksamheter

Inledning

Förenta nationernas (FNs) konvention om barnets rättigheter, även kallad barnkonventionen (2018:1197) utgör en grund till varje barns (0–18 år) rättighet att bli uppmärksammat och få information, råd och stöd som barnet är i behov av. År 2010 infördes en bestämmelse i **Hälso- och sjukvårdslagen (2017:810, HSL, 5 kap. 7 §) om barns rätt som närstående**:

Ett barns behov av information, råd och stöd ska särskilt beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada, eller
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar.
4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider. Lag (2017:810).

Enligt Region Sörmlands breddade definition (2011) är det barnet och dess vårdnadshavare som har tolkningsföreträde om vem som för barnet betraktas som närstående. Det kan exempelvis vara barnets syskon, nära släkt, vänner eller någon annan som står barnet nära. Region Sörmland behöver fortsätta utifrån befintliga framgångsfaktorer genom att ta ytterligare steg i arbetet för att säkra barns rätt som närstående. Region Sörmlands riktlinje utifrån 5 kapitlet, 7 § i hälso- och sjukvårdslagen (2017:810) är en revidering av *Riktlinje Landstinget Sörmlands ansvar för barnets rättigheter som närstående i patientnära verksamheter enligt HSL 2g*. Den reviderade riktlinjen förtydligar vad Region Sörmland ska göra för att säkerställa det närstående barnets rätt till information, råd och stöd. Till riktlinjen finns även en tillhörande tillämpningsanvisning som konkretiserar roller, ansvar, arbetssätt och verktyg för att uppnå målen.

Dokumenttitel

Barnets rätt som närstående - Riktlinje för Region Sörmlands ansvar utifrån Hälso- och sjukvårdslagen om barnets rättigheter som närstående i patientnära verksamheter

Dokumentnummer

RS-LED21-0812-2

Bakgrund

Riktlinjen gäller samtliga patientnära verksamheter, vilket inkluderar:

- folktandvården Sörmland
- samtliga verksamheter inom hälso- och sjukvårdsförvaltningen
- rättspsykiatrisk vård
- hälsoval och privata vårdgivare som har avtal eller samarbete med Region Sörmland.

Ovanstående patientnära verksamheter ska särskilt beakta barns rättigheter och behov av information, råd och stöd när en närstående har en allvarlig sjukdom, funktionsnedsättning, missbruk, avlider eller har utsatts våld, andra övergrepp alternativt om barnet själv har utsatts för våld. Region Sörmland har sedan år 2010 arbetat med barns rätt som närstående utifrån HSL (5 kap. 7 §) då det förtydligades att vården behöver ta ansvar för ett familjeorienterat arbetssätt. Syftet är att stärka barnets rätt till delaktighet och förebygga ohälsa, både på kort sikt och senare i livet (Socialstyrelsen, 2010, 2013, 2020).

Tusentals barn i Sörmland växer upp som barn som närstående (Liv och hälsa ung, 2020). Mönstret var likartat i tidigare undersökning av Liv och hälsa ung, då 2017 års resultat visade att 55 procent av 8000 elever i årskurs sju och nio samt i årskurs två vid gymnasiet växer upp som barn som närstående.

Forskning, genomförda kartläggningar och regionens tidigare erfarenheter ligger till grund för revidering av riktlinjen. Barn påverkas på kort och på lång sikt, när någon som står barnet nära har allvarliga svårigheter. Barn är särskilt sårbara av flera skäl. De är beroende av sin familj och har begränsad möjlighet att inhämta egen information kring vad som händer. Forskning visar att barn riskerar att utveckla ohälsa senare i livet om de inte får stöd i samband med en allvarlig kris. Behov hos barn som är närstående riskerar att försummas i vården. Anledningarna kan vara bristande rutiner, osäkerhet hos personal och att verksamheter som initialt riktar sig till vuxna eller sjuka barn, glömmer bort de närstående barnen (Socialstyrelsen, 2013, 2020).

Att alla barn som är närstående uppmärksammas och får rätt till information, råd och stöd, är avgörande för att minska risken för ohälsa, negativ utveckling och för att bryta mönstret att barnet får egna svårigheter som vuxen. En ekonomisk analys visar att kostnaderna för samhället skulle kunna minska med 35 miljarder per år om barn som är närstående får

Dokumenttitel

Barnets rätt som närstående - Riktlinje för Region Sörmlands ansvar utifrån Hälso- och sjukvårdslagen om barnets rättigheter som närstående i patientnära verksamheter

Dokumentnummer

RS-LED21-0812-2

adekvat information, råd och stöd, så att risken för egen ohälsa i vuxen ålder avtar (Hovstadius, Ericson & Magnusson, 2015).

År 2010 infördes en bestämmelse i HSL (5 kap. 7 §) om barns rätt som närstående. Tidigare från Landstinget Sörmland finns lång erfarenhet av aktivt arbete med barn som närstående genom *rådet barn som närstående*. I Sörmland breddades definitionen av barn som närstående år 2011, så att barnet och vårdnadshavare fick tolkningsföreträde om vem som för barnet betraktas som närstående. Modellen med barnrättspiloter i alla verksamheter är grundläggande för att säkerställa det systematiska arbetet med barnets rättigheter och barns rätt som närstående.

Syfte

Riktlinjens övergripande syfte är att Region Sörmlands samtliga patientnära verksamheter säkerställer det närstående barnets rätt till

- information, råd och stöd (HSL, 5 kapitlet, 7 §)
- god och jämlik hälsa (barnkonventionen, artikel 2, 23 och 24)
- förutsättningar för att leva ett fullvärdigt liv, där så väl skydd av barnet som förutsättningar för delaktighet inkluderas (barnkonventionen, artikel 6, 12, 18, 19 och 39).

Målet är att Region Sörmlands samtliga chefer och anställda arbetar systematiskt i ordinarie arbete så att alla barn som närstående

1. blir uppmärksammade
2. får rätt till information
3. dokumenteras i enlighet med Hälso- och sjukvårdslagen.
4. ska göras delaktiga, respekteras och skyddas som rättighetsbärande utifrån ålder och mognad.

Genomförande och uppföljning

Enligt artikel 4 i barnkonventionen ska Region Sörmland *vidta alla lämpliga åtgärder som behövs för att genomföra barnets rättigheter*. Det är varje barns som närståendes rättighet att bli uppmärksammat och få information råd och stöd (barnkonventionen; Hälso- och sjukvårdslagen).

Ytterst ansvariga för att säkra genomförande av riktlinjen är beslutsfattare och chefer. Det innebär att beslutsfattare och chefer ansvar för att riktlinjen säkras:

- i mål och ordinarie budgetarbete, på alla nivåer
- i avtal
- i verksamhetsplanering samt i lednings- och uppföljningssystem
- i kompetensutveckling utifrån behov

Dokumenttitel

Barnets rätt som närstående - Riktlinje för Region Sörmlands ansvar utifrån Hälso- och sjukvårdslagen om barnets rättigheter som närstående i patientnära verksamheter

Dokumentnummer

RS-LED21-0812-2

- i framtagande och implementering av handlingsplan enligt tillämpningsanvisning
- i framtagande och implementering av verksamhetsnära rutin enligt tillämpningsanvisning

Stöd i arbetet med barn som närstående är

- strategier i mänskliga rättigheter
- Region Sörmland genom rådet barns rätt som anhörig/närstående.

Utöver strategier i mänskliga rättigheter ska det även finnas barnrättspiloter i alla verksamheter. Barnrättspiloterna har till uppdrag att

- vara stöd till sin chef i uppdraget att säkerställa barnets rättigheter i verksamheten.

I tillhörande *tillämpningsanvisning* konkretiseras närmre hur målen uppfylls i form av arbetssätt, aktiviteter och kunskapshöjande insatser. Ansvar och roller i arbetet tydliggörs. Tillämpningsanvisning antas på tjänstemannanivå.

Dokumenthistorik

Datum	Kommentar
2015-10-06	Tidigare utgåva fastställd av landstingsstyrelsen, § 138/15

Dokumenttitel

Barnets rätt som närstående - Riktlinje för Region Sörmlands ansvar utifrån Hälso- och sjukvårdslagen om barnets rättigheter som närstående i patientnära verksamheter

Dokumentnummer

RS-LED21-0812-2

Referenser

Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, Lag (2018:1197)

Hovstadius, B., Ericson, L., & Magnusson, L. (2015). *Barn som anhöriga ekonomisk studie av samhällets långsiktiga kostnader*. Nationellt kompetenscentrum anhörig & Linnéuniversitet

Hälso- och sjukvårdslagen (HSL, 2017:810).

Liv och hälsa ung i Sörmland (2020, 2017).

Socialstyrelsen (2010). Meddelandeblad nr 4.

Socialstyrelsen (2013). *Konsekvenser och behov när föräldrar har allvarliga svårigheter, eller avlider*.

Socialstyrelsen (2020). *Stärkt stöd till barn som anhöriga. Slutrapport från regeringsuppdrag 2017–2020*

Socialstyrelsen (2021). *Nya bestämmelser om förebyggande av våld i nära relationer och om barnfridsbrott*